

ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ТРЕНІНГІВ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

В статті проаналізовано концептуальні підходи до впровадження навчальних тренінгів у процес підготовки вчителів фізичної культури. Використання навчальних тренінгів дає можливість студентам випробувати свої педагогічні здібності на практиці під час навчання і в безпечній ситуації краще зрозуміти й виправити власну поведінку та сформуванню педагогічний стиль роботи в майбутній професійній діяльності.

Актуальність теми зумовлена тим, що перетворення в українському освітньому середовищі на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості вимагають визначення нових стратегічних і тактичних орієнтирів у галузі освіти, які спрямовують навчально-виховний процес на формування духовності особистості, розкриття її потенційних можливостей та здібностей, утвердження загальнолюдських цінностей, що стало провідною направленістю у подальшому вдосконаленні фізичного виховання і фізкультурно-оздоровчого руху студентської молоді та педагогічної діяльності творчо працюючих викладачів в Україні. Однак низька мотивація студентської молоді до занять фізичною культурою, неефективне дидактичне наповнення процесу фізичного виховання, недостатнє науково-методичне забезпечення і слабе впровадження інноваційних педагогічних технологій спричиняють низьку якість підготовки фахівців фізичної культури у педагогічних вузах. Тому актуальною стає проблема дієвого вдосконалення системи підготовки педагогічних кадрів фізкультурного спрямування на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє зазначити, що проблемі реформування системи фізичного виховання у сфері освіти на сучасному етапі приділялась увага у працях Р. Раєвського [4], організаційним засадам активізації спортивно-оздоровчої діяльності студентів в умовах вищого навчального закладу присвячене дисертаційні дослідження В. Базильчук [1], найперспективнішим методом психолого-педагогічної підготовки фахівців різних галузей, на думку В. Федорчука, вважається тренінг [6], фахівець з активних методів навчання Ю. Ємельянов зазначає, що термін “тренінг” повинен використовуватися для позначення методів розвитку здібностей до навчання або оволодіння будь-яким складним видом діяльності [2], А. Ситніков розглядає тренінги як синтетичну антропотехніку, що поєднує в собі навчальну й ігрову діяльність, яка проходить в умовах моделювання різних ігрових ситуацій [5].

Мета статті полягає в тому, щоб визначити передумови застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх вчителів фізичної культури.

Сучасній людині необхідна не лише фізична і духовна гармонія, але також здатність ефективно діяти у повсякденних і екстремальних ситуаціях. Фізичний і психічний стан особистості визначає ефективність її основної діяльності, яка, відповідно, формує норми, спосіб і стиль життя. Виникає необхідність підвищення гуманістичної спрямованості, прикладної дієвості фізичного виховання, що відіграє важливу роль у формуванні особистості, пошук мотиваційних стимулів для активних занять студентів фізичним вдосконаленням.

Р. Раєвський виділяє основні блоки стратегічних завдань реформування фізичного виховання у вертикалі освіти, що передбачають перебудову всіх елементів системи, серед яких виділяють наступні:

- перегляд її ідеологічних основ (vtnb, задач, принципів);
- оновлення змісту і методики фізичного виховання з урахуванням принципів прогностичної педагогіки;
- оновлення науково-методичного, інформаційного забезпечення системи [4, 137].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити інноваційну спрямованість процесу оновлення методики підготовки вчителів фізичної культури на сучасному етапі. Нас зацікавила методика проведення навчальних тренінгів, що є однією із складових інтерактивного (взаємодіючого) навчання [3, 228], яку можна використовувати при підготовці студентів педагогічних вузів і яка має певні переваги, а саме:

1. Тренінгові заняття допомагають майбутнім вчителям фізичної культури побачити особливості власного життя і відчутти включеність в оточуючий світ у цілому.

2. У деяких випадках навчальні тренінги можуть змінити життєві установки студентів і навіть уявлення про себе. Вони стають більш терплячі до думок і ціннісних орієнтацій інших.

3. Використання навчальних тренінгів сприяє розвитку особистості, позаяк створює тривалу зацікавленість у саморозвитку і розкритті свого особистісного потенціалу, як майбутнього вчителя фізичної культури.

4. Навчальні тренінги спонукають студентів тренувати навички постановки вимог, прийняття рішень, допомоги іншим, співробітництва, пошуку можливостей взаємодопомоги, силу протистояння, особистісну відповідальність.

5. Впровадження навчальних тренінгів створює позитивну установку у відношенні до викладача і сприяє конструктивній полеміці з ним, незважаючи на його авторитет, що стимулює формування “суб’єкт-суб’єктних” відносин на рівні викладач-студент, а в майбутньому — вчитель-учень.

6. Навчальні тренінги можуть сприяти появі у студентів нових уявлень про педагогічну взаємодію на рівні “вчитель-учень”, які ґрунтуються на отриманому досвіді й поєднаних з почуттями, які пояснюють поведінку і вчинки як учня, так і вчителя у конкретних педагогічних ситуаціях. Студент може краще зрозуміти всю складність процесів спілкування між вчителем і учнем, побачити їх взаємозв’язок і навчитися використовувати набуті у тренінгу уміння в майбутній професійній діяльності. Адже у більшості з них існує певна особистісна теорія повсякденного життя і професійної діяльності, у багатьох випадках недоцільна а інколи і гальмуюча навчання. За умови участі у навчальних тренінгах студенти мають можливість перевірити і переосмислити власні погляди.

7. Навчальні тренінги полегшують студентам формування нових комунікативних і поведінкових норм, щоб згодом увести в професійну діяльність лише визначені й перевірені на практиці стилі педагогічної діяльності.

8. Навчальні тренінги можна використовувати з метою створення у студентів мотивації до навчання, оскільки є нестандартною методикою підготовки вчителів, викликає допитливість студентів, посилюючи інтерес до міжособистісної взаємодії.

9. Навчальні тренінги, які проводяться у вигляді інтерактивних ігор, можуть збалансувати активність учасників, оскільки залучають у роботу всіх студентів групи.

10. Систематичне використання навчальних тренінгів знижує тривожність студентів і полегшує формування їх згуртованості.

11. Навчальні тренінги сприяють зняттю деяких захисних механізмів і дозволяють створювати складні педагогічні ситуації з метою моделювання складних форм поведінки.

12. Використання навчальних тренінгів у процесі підготовки вчителів фізичної культури може спонукати студентів розпізнавати, розуміти і оцінювати апробовані інноваційні методи навчання. Таким чином, майбутні фахівці можуть в певних ситуаціях самостійно застосовувати ці інновації і навіть придумувати нові, виявляючи креативний підхід до своєї педагогічної діяльності.

13. Навчальні тренінги, які зорієнтовані на вирішення реальної педагогічної задачі, дають унікальну можливість відносно швидко зробити прозорою і більш гуманною системою міжособистісних відносин “вчитель-учень” і “учень-учень”.

14. Навчальні тренінги сприяють опрацюванню найважливіших проблем, які можуть виникнути у професійній діяльності майбутніх вчителів фізичної культури, які мають різне сприйняття дійсності і різні погляди на педагогічний стиль діяльності (розвиток особистої комунікативної компетенції, згуртування учнівського колективу, визначення лідерських здібностей учнів, спрямування їх на формування потреби у здоровому способі життя тощо). Ці проблеми можна навчитись вирішувати в ігровій ситуації тренінгу під час навчання у вищій школі.

Різнманітні методичні прийоми тренінгу (дискусії, рольові ігри, психогімнастичні вправи, аналіз конкретних ситуацій, кейс-метод, танцювальні вправи та ін.) виступають як сучасні технології навчально-виховного процесу підготовки педагогів. Зокрема, В. Федорчук пропонує використовувати три види групових дискусій (біографічні, тематичні та орієнтовані

на інтеракцію); такі ігрові методи, як ситуаційно-рольові, дидактичні, творчі, організаційно-діяльнісні, імітаційні та ділові ігри; психогімнастичні вправи, які налаштовують учасників на експериментування з власною поведінкою, знімають шаблони повсякденного спілкування і зміни рухово-просторових стереотипів, а також вправи для розвитку невербального мовлення (тактильного, візуального, мімічного та пантомімічного), які сприяють розвитку культури спілкування і підсилюють комунікативну виразність учасників [6, 26–27].

Використання методу аналізу конкретних ситуацій служить інструментом дослідження і вивчення певної проблеми, оцінки і вибору рішень. Він стимулює звернення до досвіду інших, прагнення до набуття теоретичних знань для одержання відповіді на питання, які обговорюються. Цей метод дозволяє використовувати ситуації двох видів:

- “тут і зараз” з метою вивчення проблеми: що і чому відбулося в групі з окремими учасниками;

- “там і тоді”, коли аналізується випадок із педагогічної практики або особистого життя, що має значення для учасника або групи.

Завдяки використанню кейс-метода можна розвивати у майбутніх педагогів здатність до самоаналізу та самостійного вирішення проблеми, формувати навички компетентного спілкування, стимулювати творче мислення, а також уміння готувати письмові звіти за результатами роботи з кейсами. Фахівці виділяють 10 ознак якісних кейсів:

- уміле подання інформації (структура, інтрига);
- привабливість проблеми у професійному сенсі;
- спрямованість на прийняття конструктивних рішень у критичній ситуації;
- включення конкретних порівнянь, паралелей, які підтверджують ефективність рішення;

- можливість перейти до узагальнюючих висновків;

- можливість оцінити ефективність прийнятих рішень тощо [6, 30].

Переваги навчальних тренінгів полягають в тому, щоб перетворити групу в своєрідну систему дзеркал, у яких відображаються конкретні прояви поведінки, поглядів, умінь, знань майбутніх вчителів фізичної культури.

Основний принцип тренінгу — це принцип активності, коли кожен засвоює нове тільки шляхом власних активних зусиль [6, 14]. Адже, обираючи стратегію навчання, важливо враховувати, як студент сприймає і засвоює знання. Беручи до уваги дослідження І. Підласого, ми адаптували його висновки, зроблені щодо навчання учнів, і враховували можливості різних видів діяльності та методи засвоєння знань студентами при застосуванні методики навчальних тренінгів. Встановлено, що засвоюється приблизно 10% того, що студент читає, 20% того, що він чує, 30% того, що він бачить, 50% того, що він бачить і чує, 70% того, що студент промовляє сам і 90% того, що він каже і робить [3, 228]. Останній вид діяльності характерний для студентів, які навчаються в умовах тренінгу.

Активність — це норма поведінки під час навчального тренінгу. Йдеться про реальне включення в інтенсивну групову взаємодію кожного студента. Використання цього принципу дозволяє здійснювати розвиток необхідних професійних здібностей вчителя фізичної культури не шляхом безпосереднього впливу викладача на студента, а створенням умов для самовдосконалення майбутнього фахівця.

Проведення навчального тренінгу можна розглядати як спільну творчість, де набуває цінності внесок кожного за умови, що викладач відмічає значущість цього внеску. За цих умов важливим є дотримання принципу персоніфікації висловлювань, суть якого полягає в тому, що студенти повинні бути зосереджені на процесах самопізнання, самоаналізу, самоусвідомлення, самооцінки і рефлексії. Під час навчального тренінгу не дозволяється використовувати висловлювання на зразок “Ми думаємо...”, “Більшість з нас вважає...” тощо, якими перекладається відповідальність на аморфне “ми” і цим самим робиться знеособлення висловлювання.

Використання висловів “Я думаю...”, “Я переконаний...”, “Я вважаю...” допомагає розв’язати одне із завдань тренінгу — навчити студентів брати відповідальність на себе за висловлені думки і почуття та приймати себе таким, яким є. Розкриття свого “Я” іншому є

ознакою сильної і здорової особистості, що є одним із завдань у підготовці вчителя фізичної культури.

Важливим є принцип акцентування, який сприяє глибокій рефлексії студентів, вчить учасників навчального тренінгу зосереджувати увагу на своїх думках, почуттях і міркуваннях, що дозволяє зустрітися із собою справжнім. Щирість і відкритість сприяє одержанню і наданню іншим чесного зворотного зв'язку, тобто тієї інформації, яка є важливою для учасників навчального тренінгу і запускає механізми взаємодії в групі, що є важливим умінням майбутнього вчителя. Тому одним із фундаментальних елементів тренінгу є принцип довірливого спілкування.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку ми вбачаємо у глибшому аналізі проблеми використання навчальних тренінгів у підготовці вчителів фізичної культури і розробці необхідних тренінгових програм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базильчук В.Б. Організаційні засади активізації спортивно-оздоровчої діяльності студентів в умовах вищого навчального закладу / Автореф. дис... к.н. з фіз. вих. і спорту, Львів. — 2004. — 21 с.
2. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. — Л.: Изд. ЛГУ, 1985. — 166 с.
3. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти — К.: Видавничий Дім “Слово”, 2004. — 616 с.
4. Раевский Р.Т. Структура реформирования системы физического воспитания в сфере образования на современном этапе // Оптимізація процесу фізичного виховання в системі освіти. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 40-річчю факультету фізичного виховання ТДП. 30-31 травня 1997 р. Київ — Тернопіль, 1997. — С. 137–138.
5. Ситников А.П. Акмеологический тренинг: Теория. Методика. Психотехнология. — М.: Технологическая школа бизнеса, 1996. — 428 с.
6. Федорчук В.М. Соціально-психологічний тренінг “Розвиток комунікативної компетенції викладача”: Навчальний посібник. — Кам’янець-Подільський: Абетка, 2004. — 240 с.

Світлана БОЙКО

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ КУРСАНТІВ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ДО РОБОТИ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА У СІМ'Ї

В статті розкрито особливості застосування формувального експерименту в навчальному процесі ВНЗ системи МВС України, зокрема, формування готовності курсантів ХНУВС до роботи з профілактики насилля в сім'ї.

Важливу роль у зниженні соціальної напруженості, використанні мирних засобів і методів вирішення конфліктів, попередженні їх кримінального розвитку покликані відігравати правоохоронні органи.

Здійснення профілактичних заходів щодо насильства в сім'ї державою покладено переважно на служби дільничних інспекторів міліції, служби кримінальної міліції у справах неповнолітніх, куди в більшості випадків звертаються потерпілі від насильства в сім'ї [1]. Робота цих служб орієнтована переважно на виявлення фактів насильства в сім'ї та покарання насильників, інші ж установи (кризові центри й центри медико-соціальної реабілітації) займаються усуненням наслідків уже вчиненого насильства. Отже, проблема насильства в сім'ї вирішується переважно як ліквідація наслідків насильства, тобто проводиться вторинна та третинна профілактика.

Ми вважаємо, що для того, щоб зменшити кількість випадків насильства в сім'ї, правоохоронцям доцільно проводити первинну профілактику з населенням. Вона повинна бути спрямована на *попередження*, тобто завчасне відвернення виникнення криміногенно небезпечних явищ, які можуть детермінувати насильство в сім'ї. Така профілактика може проводитися з благополучними сім'ями та правослухняною категорією громадян.